

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu
4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt
a se adresá la redactiune in Naseudu
(Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 22-a Iuliu 1880.

Pentru inserate se raspunde de siru 5 cr.
si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care
publicatiune. Scrisori nefrancate nu se
primescu, anonime nu se considera.

Indrumari la propunerea limbei in scól'a poporala.

(Urmare).

2. Ortografi'a.

Invetiamentulu ortografiei are chiemarea de a pregatí pre scolariu, cá densulu se póta scrie vorbele si cugetele sale conformu reguleloru aflatóre in limba.

Dupa adoptarea in ortografia a principiului etimologicu se sperá, ca toti Români s'eu barami cesti din Transilvani'a, intre cari divergin-tiele nu erau mari, voru ajunge odata la unitatea in ortografia.

Precandu se sperá acést'a, asianumitii fonetisci crediura a fi aflatu calea cea mai sigura a progresului, prin adoptarea principiului foneticu. Asia in locu de-a ajunge la o unitate, desbinarea e mai mare.

Nu cade in competenti'a nóstra, a ne pronun-ciá asupra principiiloru ce au datu obiectu de cugetare dieci de ani barbatiloru celoru mai luminati a-i natiunei, asia precum nu e misiunea scólei poporale a pasí pe terenulu scientificu cu óresi-care reforme. Noi se privimu cestiunea in câtu se tiene de scól'a poporala.

E cunoscutu, ca invetiarea ortografiei in scól'a poporala nu e basata pre reguli, ci pre intuitiune. Scolarii privindu de repetite ori form'a cuvinteloru, cu incetulu se dedau la scrierea buna.

Audiulu, pronun-ciarea si privirea sunt aci factorii principali. Copilulu incepe a invetiá ortografi'a din momentulu, de cându invétia a scrie prim'a litera. Câte cuvinte pronuncie, scrie séu cetesce copilulu, pana ce invétia scriso-cetitulu, tóte trebue se faca o impresiune viua asupra lui si in respectulu ortograficu.

Este unu principiu pedagogicu, cá invetiatoriulu nemica se nu demande astadi, ce póte ar' contramandá mâne, cu atâtu mai multu dara, nemic'a se nu invetie pre copilu, ce mai tardiu ar voi a-lu desvetiá, acést'a ar' fi o afacere pre câtu de grea, pre atâtu de dejositóre pentru scóla. Intipuirile odata câstigate, anevoia se mai stergu din sufletulu copilului, e mai usioru a invetiá, de câtu a desvetiá, o scimu cu totii.

Acuma, déca copilulu in anii de antaiu va capetá unu manualu cu atâtea si atâtea coditie si carlige, pre cari elu trebue se le privésca si se le si scrie de atâtea ori, ér' mai tardiu i se va da unu lecturariu, din cari coditiile si carligele voru lipsí, aici va vedé mai la fiacare cu-ventu si cate unu u in capetu, si cate alte schimbari, atunci nu póte se nu se nasca in capulu copilului o confusiune intréga. Pe acést'a cale apoi am gatatu-o cu progresulu.

De aici urméza, ca intr'o scóla poporala nu au locu manuale compuse dupa dóue sisteme ortografice.

Aceste premitiendu le, se privimu mai de aprópe procedur'a la invetiarea ortografiei.

Scrisórea e icón'a vorbirei, de aici urméza, ca pentru invetiarea ortografiei e necesitate imperativa, cá atâtu invetiatoriulu, catu si scolarii se pronuncia astfeliu, câtu fia care sunetu se se auda claru.

Audiulu si pronunsierea clara sunt mijlóce pentru de a invetiá a scrie cuvintele ce constau din litere, cari infaciosiéza unu singuru sunetu.

In limb'a romana pentru unele sunete avemu mai multe litere, precum pentru à î; ç se scrie odata cu t, alta data cu c, aseminea z si altele. Se ne aducemu aminte, ca inca la desvoltarea sunetelor acestor'a amu atrasu atentiunea scolariilor asupra derivarii. Acést'a nu póte se se fi finitu acolo, si trebuie se se continue in intregu invetiamentulu limbisticu. In totu loculu, unde se dà ocaziune, invetiatoriulu trebuie se faca cunoscuti pre scolarii sei la radecin'a cuventului: carti dela carte, parti dela parte. s a.

Astfeliu procedandu copilulu, observéza in-susi derivarea si afla liter'a corespundietóre.

In câtu pentru cuvintele, a caroru scriere se baséza pre origine — pecatu, timpu si a. — si in genere pentru invetiarea ortografiei e unulu si celu mai puternicu mijlocu privirea, vederea. Prin privirea cu atentiune si de repetite ori, form'a fia carui cuventu, intocmai cá fisonomi'a unui omu, se intiparesce in memori'a copilului pentru totdéun'a. Se ne aducemu aminte din timpulu copilariei nóstre, de cându invetiámu si noi ortograf'a germana.

Se ne aducemu aminte, cum la asianumitul „Dictandoschreiben“ trebuiámu se folosimu atâtia h, atâtia e in atâtea cuvinte, ce nu se aude cá sunete, trebuiámu se scimu aplicá vr'o 3 renduri de s, pre ck, tz in cuvintele, unde se aude numai k séu z si altele asemenea, fora a invetiá vr'o regula, ci singuru numai privind cu atentiune. Nice chiar' celuia ce n'a avutu ocaziune de a cetí nemtiesce de cându a esitu din scóla, nu póte se i-se fi stersu din memoria form'a cuvintelor scrise de multe ori. Asiadara ochiulu e celu mai puternicu si mai siguru regulatoru alu ortografiei.

De aici urméza, ca pentru invetiarea ortografiei in scól'a poporala, pe langa cetire se se

si scrie bucatile literare, cele mai scurte intregi, ér' din cele mai lungi baremi câte o parte. Scrierea inse trebuie se se intemple cu cea mai mare atentiune si acuratétia, nemica se nu lipsésca din ceea, ce se afla in cartea de cetire, nici o forma falsa se nu se stracure, fiindu ca formele false inca se tiparescu in memoria si apoi sunt anevoia de desvatiatu; pentru aceea si aici mai bine puçinu si bine, de câtu multu si reu. La scriere copilulu privesce cu mai multa atentiune atâtu cuvintele, câtu si literile singuratice si astfeliu impresiunea e mai viua, prin urmare si intipuirea e mai clara. De aicea resulta aceea ce sustienu toti pedagogii, ca in respectulu ortografiei e mai multu castigu, déca o bucata se scrie odata, de câtu ca se citește de diece ori.

Cá mijlocu pentru invetiarea caligrafiei e si scrisulu dictatu. Invetiatoriulu inse se nu dieteze mai multu cá unu patrariu séu celu multu o jumătate de óra, se dietéze raru, respicatu, inse fiacare dicere se o spuna numai odata, cá asia scolarii se se dedea la atentiune. Materialulu ce se dietéza, se se ia din legendariu séu altu manualu din mân'a scolariului. Cuvintele, despre cari cugeta ca voru face greutati, invetiatoriulu le scrie pe tabla. Dupa-ce s'a finitu dictarea, scolarii 'si deschidu cartile si coregu insisi, séu in schimbu unulu pentru altulu cele scrise. Invetiatoriulu se uita, ca óre nu trece careva scolariu erorile cu vederea, indrépta, corege unde afla de lipsa.

Multu inaintéza invetiarea ortografiei, déca copii scriu de sine o bucata, ce au memorisatu. Cu câtu scolarii inaintéza in invetiarea gramaticiei, cu atât'a ortograf'a are a se basá si pre gramatica. La fia care prelegere explica-rile invetiatoriului trebuie se tintésca si la ortografia.

(Va urmá).

Din Români'a.

Distribuirea premiilor in Bucuresci.

(Fine).

Doi factori, mai alesu, au rolulu celu mai insemnatu spre a formá bun'a metóda si bun'a directiune a instructiunii publice. Acesti factori sunt: invetiatorii si parintii.

Dela invetiatori se cere a avé consciinti'a marei sale misiuni in societate, si a lucrá cu

devotamentu pentru implinirea acestei misiuni. Fia care din dvóstra, dñi profesori, dñi invetiatori, se-si repete in fia care momentu, cà a fi invetiatoriu, nu este numai a exercitá o profesiune, nu este a imbraçisiá o simpla cariera, care se-i procure mijlócele de vietuire. Invetiatoriulu este ceva mai multu, elu este unu sacerdotu, este unu conductoru sufleteseu spre a luminá mintea si a formá inim'a junimei. Elu trebuie se aiba nu numai consciinti'a datoriei, dar' si devotamentulu ce se cere pentru o asia inalta misiune (aplause).

Acum 20 de ani aveamu puçine scóle, puçini elevi, puçini profesori, este adevératu. Dar' trebuie se declaramu si se recunóscemu aci, ca acei vechi invetiatori, ca betranii nostri profesori, mai alesu accia din colegiulu St. Sav'a, alu carui scolariu me mandrescu a fi si eu, si-au indeplinitu misiunea lor cu mare devotamentu, cu o esemplara abnegatiune.

Suntemu datori, noi generatiunea formata de densii, a le face, aci pe locul ocupatu alta data de St. Sava, unu omagiu meritatu, si a-i da cá esemplu pentru nou'a generatiune, pe care o conducemu noi discipulii acelor betrani si demni profesori (vii aplause).

Dela parintii eleviloru, dela acesti putinti factori ai educatiunei lor, se cere sollicitudine si prevedere.

Sollicitudinea unui parinte, unei mume, consta in a se ocupá, in a dirige, in a priveghea, instructi'a si educatiunea filor sei. Sunt unii parinti, cari credu ca, déca si-au incredintiatu fii lor in mân'a unui profesor, déca i-au trimisu la scóla, ei sunt liberati de ori ce alta sarcina, de ori-ce respundere. Gresiéla mare!

Datori'a parintiloru incepe mai cu séma din momentulu, de candu fii lor mergula scóla. Déca invetiatoriulu contribue a desvoltá inteligenti'a, parintele singuru póte mai multu formá inim'a si da o buna directiune instructiunei copilului. Parintele este acel'a, care póte mai lesne cunóscce si simtí aptitudinea copilului seu; elu 'lu va incuragea si-lu va impinge mai multu spre specialitatea, catra care se simte mai aplicatu.

Si éca sub acestu punctu de vedere, mi-asi permite a dá unu consiliu parintiloru, cari sci

a iubi pe fii lor, ar' fi acel'a, cá ei, câtu ar' puté mai multu, si afara de casuri esceptionale, se-i impinga, se-i incurageze catra profesiunile liberale, catra carierile independente, cum este comerçiu si industri'a, si se-i faca a fugí câtu mai multu de functionarismu (aplause).

Parintii, numai, potu combatare cu mai multu taria tendinti'a nenorocirei, ce crece la noi, pe fia care di, catra functionarismu. Acest'a ar' fi celu mai insemnatu actu de prevedere din partea lor. Desvoltandu si cultivandu inteligenti'a filor lor, si asigurandu-le independenti'a individuala prin o cariera liberala, ei voru face din fii lor buni cetatieni, càci cultivandu-le spiritulu, i-ar' pune la adapostu de miseriele vietiei materiale. Credeti-me d-loru, functionarismulu este la noi o adevérata plaga sociala; numai combatendu-lu cu totii, vomu isbuti a redicá nivelulu culturai si fortiei morale a natiunei nóstre. Poporulu celu mai liberu este acel'a, unde individulu este celu mai independentu, si individulu celu mai independentu este acel'a, care póte trai prin elu insusi, fora a fi espusu capricielor schimbabilor politice, adeca fora a fi functionariu. Vedeti Americ'a de Nordu. Pentru-ce acestu statu este celu mai liberu? fiindu-ca are mai puçini functionari, mai puçini candidati de functionariu (aplause).

Intiegeti dar', dñii mei, ce efecte póte produce asupra culturai, inteligintiei si viitorului unui copilu, sollicitudinea si prevederea parintiloru lor.

Acést'a sollicitudine, dloru parinti, trebuie se mérga pana acolo, v'o declaru eu, ministru alu instructiunei publice, cá ea se se exerciteze si chiar' in scóla; vedeti, priveghiati, insesi d-v. pe invetiatori, déca ei 'si facu bine si cunosciosu datoriele; si candu veti crede contrariulu, se me desteptati pe mine, se desteptati pe consiliulu permanentu alu instructiunei, si fiti siguri, ca toti vomu luá indata mesuri de indreptare.

Vedeti dar' d-loru, ce rolu insemnatu, ce efectu salutaru potu produce in instructiunea publica, acesti doi factori, de cari v'amu vorbitu: profesorii si parintii. Din acést'a inse nu resulta, ca si alti factori generali nu contribue la desvoltarea si bun'a directiune a instructiunei.

Astfelu sunt: ministrulu instructiunei si consiliulu permanentu alu aceleiasi instructiuni, si acesti'a au rolulu de a priveghea, a administrá si a dirige instructiunea. D. membru alu consiliului permanentu v'a aretatu lipsurile si vitiele, ce esista inca in administratiunea instructiunei. D-lui v'a aretatu, ca programele scóleloru au trebuintia de mai multa simplitate si stabilitate si ca cartile didactice lasa inca multu de doritu. Asia este, d-nii mei, si ministeriulu recunosce, ca programele sunt prea incarcate, preste mesura incarcate, ca ele se schimba prea desu, ca cartile didactice au nevoia de o radicala revizuire si completare. Tóte acestea sunt adeverate. Inse aceste imbunatatiri se voru realisá treptatu, si se voru realisá cu atátu mai iute si mai bine, cu cátu actiunea celoru doi factori dintaiu se va face mai multu simtita.

Ve marturisescu chiar', d-nii mei, cá asi dorí cá si in acést'a ramura a activitatii nóstre se vedu actiunea privata avendu mai multa iniciativa. Se ne invetiamu si aci, cá si in altele, se nu asteptamu totulu dela statu, ci se lucramu si prin noi insine. Cându parintii ar' lucrá pentru invetiatur'a copiiloru loru cu mai multa sollicitudine si prevedere, candu profesorii, cari si ei sunt independenti, fiindu-ca au profesiuni libere, ar' pune mai multa ardóre si devotamentu in indeplinirea misiunei loru, ei bine, si statulu ar' lucrá mai multu, càci ar' fi stimulatu si impinsu de acést'a actiune individuala, compacta si puternica.

Astfelu dar' d-nii mei, unindu-ne toti actiunea si fiindu toti petrunci de marimea misiunei nóstre, avendu consciinti'a datoriei, amu ajunge a dá si mai multu aventu instructiunei, si mai alesu a dirige mai spre bine si a dá unu scopu mai utilu instructiunei nóstre publice.

Atunci actiunea nóstra, continuandu si completandu pe aceea a predecesoriloru nostri, vomu isbutí a face patri'a nóstra forte; càci forti'a unei natiuni moderne este numai aceea, care resulta din cultivarea inteligintiei si inimei poporului, din desvoltarea tuturoru facultatiloru sale intelectuale si morale (vii aplause).

Ioanu Lemenyi.

(Schitia biografica dictata de elu insusi).

(Urmare.)

In Clusiu am multiamitu gubnrnatoriului pentru patronire (si eu scieamu bine cum a fostu), la grafulu Lazaru si la ceilalti consiliari, si asia am porútu catra Vien'a, unde sosindu ne-amu alesu agentu pre Barlanghi (si acum e aici, vr'o 400 fl. mi-a mancatu) fiindu comendatu de episcopulu Kovács cu: „Barlanghi a mennyi püs-pök ö preconiczalta, ö tud minden fogást.“ Dar' inca in diu'a de antáiu (er átómna, acum sciu ca, intorcendu-me, catra casa, a flusturatu zapód'a pre la Bruck an der Laitha) se aratara la mine cancelistulu Mezei (a fostu la officium taxatoratus, apoi s'a pensiunatu si s'a dusu la frate-seu in Sibiu, la consiliariulu finantialu) dicendu-mi ca are porunca dela Mari'a Sa Budai Aron, secretariulu dela tesarari'a (dela Sibiu) ca cum va audí ca am sositu la Vien'a, se se presente si se se comendaluiésca spre sierbire, care cu adeveratu cu multu mai multu mi-a sierbitu decátu agentulu, si-mi disera, ca candu voiu vré se mergu la imperatulu, elu insu-si mi-va mijloci si me va indreptá.

Dreptu a dóu'a di venindu la mine me chiamara se mergu cu dinsulu la parochulu curtii (Mari'a Sa Wagner, care apoi s'a facutu vladica) spre curtenire, unde fórte cu mare dragoste m'a primitu si apucandu-me de mâna, m'a dusu in chili'a vecina la camerariulu, prezentandu-me si postindu se me scrie spre audientia. Dupa aceea venindu la quartiru (la Munsch am fostu saluitu, se numiá: „zum weissen Schwann) sér'a Mezei 'mi spusera, ca a dóu'a di pre 10 óre se me afli la imperatulu dicendu ca insusi va merge cu mine (si bine mi-a prinsu) fiindu ca eram neamblatu prin curte. Mi-a tocmitu caru pre diu'a aceea si amendoi suindu-ne in caru pre terminulu pusu neamu dusu in curte, unde cu mine a venitu pana in cas'a, unde stá unu camerariu la mésa (si mi-a disu: acolo nu potu intrá, ci di numai „Ich bin Nr. 32“ si apoi vei intrá in sal'a generala de audientia si acolo vei acceptá) spundu-mi tóte cele ce vinu a se tiné in rendulu audientiei, si asia intrai in sal'a cea mare dei audientia, unde la camerariulu, care stá la usia, i spuseli ca sunt Nr. 32. de intratu dupa celu ce a esitu antáiu (preterandu pre nesce föispáni din Ungari'a recomandati camerariului de Horváth Danielu din Ardélu, fostu gardistu). Asia intrandu si prezentandu-me Inaltiei Sale me intrebara de numerulu parochiloru, starea greutatiloru, la care am respunsu cu tóte starile impregiuru. Mi disera: Nu intardiá in Vien'a, grabesce si te du in Hatiegu spre asiediarea acelor'a, ce vréu se tréca la neunire, la care respunsei: Pre vrémea pre care me voiu intórce in satele cele din Hatiagu, nu va mai puté omulu amblá de zapada, inse asi avé a asterne Inaltiei Sale o umilita cerere, la care-mi dise: exempli gratia quae? si insirandu-i puntele cererei dise: Pergas domum et scribas et ferras huc, si puindu-si mân'a pre pieptulu meu dise: „et ubi?“ intielegendu crucea, (ca me duseiu numai cá canonicu

fora cruce) ér' eu respunseiu: „Nolui usurpare antequam Vestre Majestatis gratiam haberem pro benignissima denominatione et Romæ perciperem bullam confirmationalem.“ La care disera: „Vos hungari gaudetis omnibus insignibus episcopalibus post meam denominationem“ si asia facendu-mi plecaciunea m'amu întorsu acasa si indata Mezei merse dupa croitoriu (ca n'aveamu haine vladicesci) cá se-mi faca o reverenda si unu pahum episcopescu rosiu, ér' eu me apucaiu de suplica si gantandu conceptulu, Mezei mi-l'a purisatu. A dóu'a di pre séra, a fostu gata reverend'a si paliulu. Mezei s'a dusu se céra audientia, ér' camerariulu i disera: „O, der Ihr Bischof war nur vorgestern, audere müssen warten Wochen und Monate lang“, ér' Mezei i replicá: „aber auf Befehl Seiner Majestät“, la care camerariulu respunse: „Das ist was anders.“ Intrebându-lu unde siedu, i spuse ca-i va veni respunsulu acasa. Inca intru aceea di la nóua (9) ceasuri (sér'a) primí sub pecete renduíela, ca a dóu'a di la 2 ceasuri se me afflu la Imperatulu, unde ducendu-me cá episcopu (in haine rosii si pelaria in trei cornuri) si intrandu inlaintru luandu-mi capuciulu l'am pusu in pelaria, ér' imperatulu cu mân'a sa luandu-lu mi-lu dadu in mâna dicendu-mi: „soli deo“ ér' eu i respunseiu: „ego dixi, dii estis“ si mi-lu pusei indereptu in pelaria si dandu-i suplic'a in mâna disei: „acum îndrasnescu a arată in scrisu, cele ce cu cuventulu le-amu descoperitu“, ér' Inalti'a Sa dise: „tu hoc petis“ numerandu dearendulu punturile cererei miele, la care eu diseiu: „adoro divinam providentiam, que tali rege et patriae patre donavit, qui non modo petitorum meorum complexum sed vel punctorum recordetur“ ér' Inalti'a Sa 'mi disera batedu-me pre umerulu dreptu: „ego autem habeo bonam memoriam, nonne ego te vidi in vestro templo claudio-politano et dixi: Bono animo esto, quia melius erit“ *). Mai vorbii puçinelu si facendu-mi complimentulu, am esitu. Dupa aceea am mijlocitu se potu pune la cancelari'a din Vien'a juramentum fidelitatis (Barlanghi meu nu l'am mai vediutu). Dreptu m'amu dusu la Ecselenti'a Sa Miske si dandu-i visit'a, m'am rugatu se binevoiesca a-mi primí aici juramentulu si-mi si fagaduí ca-mi va dá de scire pre cându se me ducu la cancelaria. De aici m'am

In 1817 a fostu imperatulu in Clusiu si a venit in besericu'ti'a nóstra mai antáiu dupa liturgia, nici nu eram cu cingulu. Veni cancelariulu si-mi spuse cá vine imperatulu si éta ca nici nu-mi spuse bine si imperatulu veni. Intrá in altariu, ingenunchia si se inchină si catá deadrépt'a in unu vasu, pre care-lu descoperí si intrebá ca ce e in elu. Eu respunseiu: „Aiasma“, ér' elu dise, ca de ce nu o punemu la usia. Eu disei, ca la noi nu-i datina, ci fia care 'si duce acasa. Dupa aceea vedíu o jimla pre altariu si intrebá ca ce e? Eu disei ca fiindu fómete e in locu de prescura. Dupa aceea vedíu nesce icóne deasupra usiei si intrebatu de elu respondiendu-i, ca sunt icóne, ce se scotu de sarutatu dise: „Das habe ich auch in Galizien gesehen.“ Me intrebá, câte suflete amu, i respunseiu latinesce, ca nemtiesce sciamu puçinu. Dupa aceea me intrebá, cum sta cu beseric'a, i respunseiu ca sum mai fericitu avendu ocaziune de a salutá pre Sacrat'a Maiestate, de câtu a me plange, si asia diseiu ca i-amu spusu destulu, déca-i spunu ca sum popa romanescu si scie Maiestatea Sa, care este sórtea Româniloru. Atunci dise: Bono animo esto etc.

dusu la alti consiliari si la ministri (atunci Metternich, Nadasdi etc. status nu erau, ca acum erá numai consiliulu loru) si agentulu Barlanghi s'a dusu la nunciulu apostolicescu, cá se-mi dee terminu, pre care mi-se va luá procesulu in susu (se dice la toti episcopii procesus cá-si dedeau tóte tesimónieele din junia la nunciulu, acum inse (1859) numai jura doi popi, cá-lu cunoscú, ca e precum dice, chiaru de nu l'au mai vediutu) de unde-mi adusera punctumuri de intrebare, cá la fia care se-mi dau respunsulu in scrisu cu postitele documenturi puindu-mi si terminu pre care se me ducu in susu la dinsulu (totu acolo siedea unde e si acum 1859 Aug.) Intru aceea capataiu scrisóre dela Ecselenti'a Sa Miske, ca in luna venitoria pre 10 ceasuri se me ducu la cancelaria spre depunerea juramentului. (Aceste tóte in Octobree 1832. Candu me întorsesemu la Clusiu ingheçia, ér' in intempinare veni Vajda cu Dr. Romantiai, care atunci venise din Moldov'a in Clusiu pana la Gileu). Ér' dumineca sér'a veni alta renduíela se nu me ducu la cancelaria pana candu voiu capetá alta inscientiare fiindu ca in cancelaria se dice: A guberniumul is teheti az esküt, mert nem csinál õ keme exceptiokot si asia luni sér'a 'mi veni se me ducu marti. Intru aceea duresu-lu pre Ecselenti'a Sa cancelariulu Miske unu picioru, a renduítu in loculu seu pre Mari'a Sa Nopcea consiliariulu (mai târdiu veni de se alese cancelariu de catra statele si ordinele Transilvaniei). Dreptu ducendu-me la cancelaria am depusu juramentulu, de unde esindu 'mi dise camerdinerulu Ecselentiei Sale Miske se me ducu pre la dinsulu (siedea acolo unde e cancelari'a) unde ducendu-me l'afflaiu cu unu picioru descultiu si umflatu si se rogá de iertare ca nu a pututu fi de façia la depunerea juramentului, dicendu-mi, ca are cu bucuria de a-mi spune, ca mergendu elu in Schönbrun la imperatulu se céra voia de a puté pune juramentulu in Vien'a, i-a disu imperatulu: „am nadejde ca nu m'amu insielatu in denumirea episcopului, ca mi-a placutu omulu in tóte cuvintele sale“ care mare bucuria póte fi Mariei Tale, ca multi ómeni vrednici nu potu do bendi o reflexia cá acést'a. Asia intorcendu-me la cortelu, am ingrijitu de ispravirea altoru lucruri de lipsa, si-mi venira dela nunciulu renduíela se me ducu la densusulu spre ispravirea procesului, unde m'a primitu cu tóta dragostea, avendu respunsulu meu cu tóte documentele, cari le-a fostu dusu dela mine agentulu in susu (eu l'am fostu tramisu) si-mi disera: „habebit Sua Sanctitas solatium dum haec legerit.“ Atunci me dusera in capela, unde am depusu juramentulu, care s'au obicinuitu episcopii denumiti a-lu depune papei si dupa aceea m'amu întorsu acasa. Tocma cându veni unu Kellner inlaintru dicendu-mi: „Es kommt der Nuncius“ slujitorulu strinse bucatele, ér' eu esii intru intimpinare-i si la mijloculu trepteloru intelnindu-ne venira in casa-mi spre darea de visita. A venit cu pompa mare, cu camerdinerulu, cu secretariulu in tóta pompa si ispravindu visit'a sa dusu acasa. Veni si Barlanghi si-mi spusera, ca tacs'a de 30 de galbini se o trimitu (a nunciului), ér' la Rom'a se dau auata (jumătate venitulu unui anu) cari primindu-le mi-a tri-

misu cuitantia. Am datu o instantia la imperatulu, cá se se milostivésca a scrie la Rom'a cá, fiindu episcopatu-lu seracu, se ierte din anuata, precum cându m'a re-presentatu a si scrisu si nu au poftitu alt'a de cátu tax'a expeditionum in 600 fl. m. c. M'amu rugatu si de nunciulu se grabésca preconisati'a si mi-a si promisú. Asia ispravindu lucrurile in Vien'a, catra stersitului lui Octomvre 1832 m'am intorsu acasa, luandu cu mine si diplom'a imperatésca despre denumire (200 fl. am datu la scriitori) de dato Badenis 2 Augusti 1832 (regnum Francisci 41). Plecarea a fostu pre finea lui Octobre, dar' cum erau caile pre atunci, am sositu acasa (i. e. prin Clusiu unde s'a vidimatu diplom'a) in Novembre si ajungendu in Clusiu (apropiandu-me de Clusiu, me intimpina Domnulu Romantiai cu secretariulu guvernialu Vajda (nu celu din Somesiu-faleu (1860) ca acest'a adusesse numai epistol'a dela Trief din Clusiu despre denumire si mi-o dadu-se in Blasiu (vedi mai susu) am ascernutu diplom'a la guvernii spre improcolatia, care ispravindu am continuatu (dupa 2 (dóue) dile de siedere in Clusiu) si sosindu acasa (fisculu totu tienea iosagulu, ca eu atunci am intratu antaiu n Blasiu ca vladica) in duminéc'a viitóre slujindu sánt'a liturgia veni, Mari'a Sa D. Budai si cu Pillinger (ei au fostu comisari) cá transpositori a dominiului (ca ei 'lu si primira dupa mórtea episcopului Bobu) fiindu de provisora-tulu (nesce cancelisti de guvernii, (Gavrilu Muresianu erá la Kut) fiindu adunati polerii (spani doi mai mari preste birae) si alti sierbitori ai dominiului (birae, padurari si carcimari etc.). In aintea tuturoru m'au introdusu in dominiu vestindu-le, ca de aci inainte se me cunósca stapanitoriu dominiului si cuvenícíosa ascultare se-mi dee. Asia intrai in resiedintia si dandu unu prandiu la toti impreuna cu capitulu am inceputu a face cuviósele orendueli atatu pentru cleru, catu si pentru dominium si asceptandu intarire dela Rom'a, capatai carte dela Nunciulu, cá pentru lenevirea agentului nu s'a potutu trimitte pre Decembre documentele la Rom'a si asia pana in Aprilu nu va urmá preconisatia (ca au vreme anume). Dreptu, ne cuprinseram (noi i. e. cu episcopulu L.) cu provisora-tulu intru receptia dominiului si a competintiei, care mi se cuveniá dela denumire din venitul dominiului.

(Va urmá),

Legea de pensiune.

(Urmare).

In casurile mentionate sub punctulu 1) si 2) sum'a pensiunei se statorisce in sensulu §-lui 9, anii de servitiu inse se computa dupa § 8, si in conformitate cu acést'a respectivulu primesce séu o escontentare finala, séu pensiune pana la mórte.

§ 11.

Pensionarea fora voia, in ce privesce pre invetiatorii dela scólele comunale, o póte ordiná ministrulu instructiunei publice, la propunerea motivata

a inspectorului de scóle si a senatului scolaru comitatensu; cu privire inse la invetiatorii dela scólele confesionale si alte scóle publice, o póte ordiná ministrulu, in contielegere cu suprem'a autoritate a scólei respective, fia la iniciativ'a inspectorului scolaru de statu, fia la iniciativ'a respectivei autoritati scolare, pe bas'a propunerei unei comisii mixte, esmise din partea numitei autoritati supreme si a ministrului, sub presiedinti'a inspectorului scolaru de statu.

§ 12.

Indreptatirea la pensiune, respective la escontentarea finala o pierdu toti acei invetiatori, fia ei in servitiu activu séu in pensiune, cari au fostu condamnatu pentru o crima prin sentintia judecatóresca, séu cari au fostu amovati din postulu de invetiatoriu, ori au fostu judecati la pierderea pensiunei loru pentru o neglijentia grea, pentru unu escesu moralu, pentru o abatere civila séu in urm'a unei cercetari disciplinare (§. 138 a art. de lege XXXVIII din 1868.

Asemenea 'si pierdu dreptulu la pensiune din fondulu pentru pensionarea invetiatoriloru poporali toti aceia, cari au parasitu carierele invetiatoresci mentionate in § 2, ori au trecutú cá invetiatori la scóle mai inalte séu de specialitate, unde li-se computa si anii servitiului de mai inainte si prin urmare potú contá la pensiune din altu fondu.

Sumele raspunse in fondulu de pensiune devinu proprietatea fondului si nu se potú luá indreptu, ori-ca respectivulu invetiatoriu si-a parasitu cariera de buna voia, ori ca a fostu amovatu dela institutu séu din oficiu fora de voi'a sa.

III.

Subventionarea veduveloru si a orfaniloru.

A. Subventionarea veduveloru.

§ 13.

Muierea celui indreptatitu la pensiune, murindu-i sociulu, primesce cá veduva unu ajutoriu anualu ordinariu, déca sociulu ei a servitu celu pucinu 10 ani computabili si déca ea a traitu cu elu in casatoria celu pucinu unu anu si nu este mai tinera cá densulu decátu celu multu cu 20 de ani.

Veduv'a, care n'a traitu cu sociulu seu in casatoria nici macaru unu anu, va primí ajutoriu numai, déca va dovedi, ca sociulu ei la cununi'a loru n'a patimitu de morbulu, ce i-a casiunatu mórtea.

§ 14.

Veduv'a, alu carei barbatu a servitu deja 10 ani si care a traitu cu elu in casatoria celu pucinu unu anu, va trage ajutoriulu veduvescu pana la mórte. Maritandu-se a dóu'a óra, ea 'si pierde ajutoriulu veduvescu pe timpulu, cátu va durá casa-

tori'a; dar' devenindu érași veduva și necapetandu după barbatulu alu doilea nici o subvențiune, ea primesce érași ajutoriulu veduvescu de mai înainte; séu primesce — candu se marita a dou'a ora — in tipu de escontentare finala sum'a de pre doi ani din subvențiunea, ce i-se cuvine. De aceea veduvele, ce se marita, sunt datóre a se declará: de voiescu a primi acésta escontentare finala, séu ca-si sustinu dreptulu la subvențiunea ordinara și pentru casulu unei noue casatorii.

§ 15.

Sum'a anuala a ajutoriului veduvescu este 40% din sum'a pensiunei garantata barbatului după unu servitiu de 40 de ani, și se pune in curentu după o junetate de anu dela mórtea sociului ei.

§ 16.

Nu are dreptu de a pretinde ajutoriu veduvescu acea veduva:

1. carea nu este indreptatita la ajutoriu in sensulu §-lui 13;

2. carea a pasitu cu barbatulu ei repausatu la casatori'a, de după care si-ar' puté formá pretenșiunea la ajutoriu, pe candu elu erá deja pensionatu, luandu afara casulu, déca barbatulu ei, după incheierea acelei casatorii, érași a intratu in servitiu activu și a servitu mai multu de unu anu;

3. carea la mórtea barbatului seu insasi este in functiune cá invetiátóre cu unu salariu ordinaru, séu ca trage pensiune după unu atare oficiu.

Veduv'a inse, carea ar' fi necesitata a-si parasí postulu de invetiátóre — afara déca a fostu amovata pentru ceva delictu in sensulu legei — séu carea fora de vin'a ei ar' remané fora aplicare, acea veduva póte pretinde ajutoriulu veduvescu, ce i-se cuvine după barbatulu seu, de cum-va ea insasi nu capeta pensiune celu pucinu egala cu ajutoriulu veduvescu;

4. carea s'a despartitu pe lege de sociulu, după care i-ar' compete subvențiune, afara déca póte dovedí prin sentinti'a de despartire, ca nu dens'a a fostu caus'a despartirei;

5. alu carei sociu si-a perdutu dreptulu la pensiune, conformu §-lui 12.

§ 17.

Pentru vre-unu escesu greu contra moralitatii séu pentru viétia nemorala, deregatori'a competentá (§ 11) póte detrage ori in modu provisoriu ori definitivu, subvențiunea veduvesca deja acordata; ba subvențiunea trebuiesce a se detrage neconditionatu, déca veduv'a s'a condamnatu prin sentintia judecatorésca pentru vre-o crima óre care.

B. Subvențiunea orfaniloru.

§ 18.

Se asigura subvențiune anuala ordinara tuturor orfaniloru legiuiti, cari se tragu dintr'o casa-

toria incheiata înainte de pensionare, a in îngrijitoriloru, educatoriloru și invetiátoriloru, respective a educatóreloru și invetiátóreloru cu indreptatire la pensiune, déca parintele, după care orfanii capeta subvențiunea, a servitu celu pucinu 10 ani computabili.

Orfanii aceloru parinti reposati, cari au servitu mai pucinu de 10 ani, capeta subvențiune numai déca se va documentá, ca sunt seraci cu totulu și ca parintele loru a servitu celu pucinu 5 ani.

Orfanii, ce sunt a se subventioná in modulu acest'a, se voru ajutorá cu sume diferite, după cum sunt si orfanii, adeca de aceia, cari nu au nice tata nice mama, va se dica sunt lipsiti cu totulu de parinti, séu de aceia, carora le traiesce unu parinte.

§ 19.

Sum'a subvențiunei pentru orfanii lipsiti cu totulu de parinti:

1. déca numai unulu din parinti a fostu invetiátoriu (invetiátóre, îngrijitoriu), fia care orfanu capeta 50 fl.;

2. déca amendoi parintii au fostu invetiátorii séu îngrijitori cu dreptu de pensiune și amendoi au servitu celu pucinu 10 ani computabili, fia care orfanu capeta 75 fl.

§ 20.

Déca mam'a traiesce și capeta subvențiune veduvesca, atunci pentru unu singuru copilul nu se computa subvențiune deosebita, dar' pentru fia care copilul mai multu capeta 25 fl.

§ 21.

Déca inse mam'a veduvita a fostu și densa invetiátóre și cá atare nu primesce ajutoriu veduvescu, ci pensiune de invetiátóre, atunci pre langa pensiunea ei mai capeta pentru fia care copilul 20 fl. dreptu ajutoriu după tatalu loru. Sum'a totala a acestoru ajutóre se nu tréca inse preste 100 fl. (Va urmá).

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioan u Darius.

Cursulu I.

(Fine).

D. Grija pentru sanetatea și intarirea corpului.

O istorióra. Victori'a capetase cá daru dela sora-sa cea mai mare unu canaru frumosu. In cele dintâiu dile grijiá ea cum se cade de elu, după aceea din di in di grijiá totu mai reu de elu, pâna ce in urma numai a dóu'a séu a trei'a di 'si mai aducea aminte de elu. Se intielege, bietulu canaru slabca din di in di totu mai tare, pâna ce după câteva dile a si muritu.

Tractarea: Purtarea cea rea a Victoriei fația de acelu canaru nu ne place de locu, ea trebuie se îngri-

ji'sca de elu cu mare serguintia, cu atātu mai multu, ca lu capatase cá daru dela sor'a ei. Viéti'a e cea mai insemnata si mai scumpa dintre tóte. Dumnedieu ti-a datu viéti'a, si déca vréi se fii unu copilu bunu, ingrijesce de ea. Tu inca, toti ómenii trebuie se ingrijésca de viéti'a loru. *Noi trebuie se ingrijimu de viéti'a nóstra*, cu atātu mai multu, ca Dumnedieu ni-o-a datu.

Déca unu dileriu a lucratu câte-va óre intr'un'a, i trebuie mancare si beutura, cá se-si întarésca corpulu, ca a ostenitu. Mancarea ne întarésce. Cine vrea se se întarésca, se mance; cu câtu vrea se se întarésca mai tare, cu atātu mance mai multu. Este adeveratu acést'a?

O istorióra: Mam'a lui Andreiu vrea cá copilulu ei se se faca mare si se se întarésca câtu mai curundu, de aceea lu îndemnă intr'un'a: „Manca dragulu mamii, cá se te faci curéndu marisoru!” Andreiu inca se tinea strénsu de sfatulu mamei sale; elu mancă adese-ori pana nu mai puté si totusi nu se facea mare, ba dela unu timpu nu mai avea nici pofta de mâncare, nice de jocu, nici de lucru si in cele din urma muri inca cá copilul.

Tractarea: Fiindu-ca Andreiu erá asia bolnavu si n'avea nici o pofta de nimicu si muri asia de tineru, vinea de acolo, pentru-ca mancă prea multu; cine manca prea multu, se bolnavesce, totu asia si acela, care bea prea multu.

Cine manca si bea prea multu, nu e cumpetatu. Cine manca si bea la timpu si cu cumpetu, va trai multu.

1. *Trebue se mancamu si bemu cu cumpetu.*

O istorióra: Stanu nu vrea mai nici odata se se spele diminéti'a, se se peptene si se-si curatie hainele. Adese-ori 'si hatea jocu de soru-sa An'a, carei i placea se amble totdéun'a curata. Totdéun'a diminéti'a se spelá frumosu, se peptená si 'si curatiá hainele. Parintii lui Stanu i dicea de multe ori, se faca si elu cá soru-sa An'a, dar' elu nici grija n'avea de alde-dastea. Dar' in cele din urma, din purtarea cea murdara a lui capetá unu feliu de ráia fórte rea pre la mâni. Toti copii fugeau de elu, cá se nu se imple si ei. An'a din contra, fiindu-ca se purtá atātu de curata, erá sanetósa si voiósa.

Tractarea: Purtarea aceea murdará alui Stanu, de buna séma sciu, ca nu ve place nici vóue si nici altoru ómeni. Cine ambla asia murdaru si necuratu, usioru póte se se bolnavésca. Stanu, fiindu-ca amblá totu murdaru si nici odata curatu, de buna séma s'a si bolnavitu din aceea. An'a din contra erá sanetósa si voiósa, pentru-ca amblá totdéun'a curata. Ea grijiá de sanetatea ei, ér' Stanu celu murdaru nu. Déca voiesci se fii sanetosu, ingrijesce cá se fii totdéun'a curatu.

2. *Trebue se ne purtamu curati.*

Tine minte aceste rënduri:

Pórta-te curatu baiete,	Ea 'ti da próspete puteri
Si-inca de cu timpu deda-te	La lucrari si cugetari.
Murdari'a s'o uresci	Murdari'a te têmesce
Si de ea se te feresci!	Trupulu ea ti-lu lenevesce
Curatieni'a pre tine	Si-ti aduce bóla grea,
Sprintenu, sanetosu te tine,	De nu te feresci de ea.

Deci in tóta diminéti'a
Spala-ti braçiele si faci'a
Cu-apa rece din isvoru
Séu din próspetu rúsiu.
Nu 'mbraca mai inainte
Haine séu incaltiaminte

Pân' ce nu le-ai periatu
Si de pravu le-ai scuturatu.
Péptana si-ti reguléza
Perulu si apoi asiédia
Ce-ai pe capu si nu uitá
Peru 'n faci'a-ti a lasá;

Cáci pe celu-ce se grijesce
Lumea inca-lu pretiuiesce,
Er' murdaru-i defaimatu
Si totu indereptu i datu.

V. Bumbacu.

O istorióra. Valeri'a erá fic'a unoru parinti avuti si pre care o iubiau fórte multu. Ei credeau, ca fic'a loru e facuta numai se mánce, se bea, séu se se jóce si se dórma multu. In adeveru, ea si dormiá prea multu, mai totdéuna se sculá tot catra amiédi, si déca se intéplá se se scóle séu s'o scóle cineva mai de diminéti'a, apoi tóta diu'a erá busumflata si superata, ca nu putea se se mai intieléga nimenea cu ea prin casa. Dar' din caus'a aceea, ca dormiá prea multu, biét'a Valeria se si bolnaviá adeseori, ba mai nici odata n'o vedeai sanetósa, mai in tóta diminéti'a o audiai, ca are dureri de capu si de fóle. Parintii vediendu, acést'a chiemara in fine unu medicu iscusitu, care inse dupa-ce intielese totu cum sta lucrulu cu Valeri'a, declará parintiloru, ca ori ce medicina ar' voi se-i dea, e de prisosu, fora numai se lase se se scóle de diminéti'a si in scurtu timpu se va indreptá fic'a loru. Parintii au ascultat de svatulu medicului si dupa câte-va luni, Valeri'a nu mai patimiá de nimicu si erá sanetósa si voiósa.

Tractarea: Valeri'a erá totu bolnava, din cauza ca durmiá prea multu, si indata ce n'a mai durmitu, atát'a s'a insanetosiatu. Tu inca trebue se te scoli de diminéti'a, ca asia vei fi sanetosu si voiósu totdéun'a.

3. *Trebue se ne sculam de diminéti'a.*

Ce insemnéza proverbele acestea:

1. Cine se scóla de diminéti'a, ajunge departe.
2. Lenea, somnulu cui i place, omu avutu nici nu se face.
3. Ór'a diminéti'i are auru in gura.

Concursu.

Pentru ocuparea postului de invetiatoriu secundariu la scóla poporala gr.-cat. din Maieru, districtulu Naseudului, prin acést'a se escrie concursu pana in 1-a Septembrie 1880 cu salariu de 200 fl. v. a. fora alte emoluminte.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de a-si trimite concursurile loru prevediute cu documentele necesare la presidiulu senatului scolasticu gr.-cat. din Maieru.

Din siedinti'a senatului scolasticu gr.-cat. popularu.

Maieru in 25 Iuliu 1880.

Presedintele:

Notariulu:

Vasiliu Groze,
parochulu locului.

Demetriu Bosc'a,
invetiatoriu.